

TORSTI HYYRYLÄINEN, *Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti*

Rural Studies -verkostoa kutomassa

”Näen yo-verkoston tarjoamat opinnot loistavana mahdollisuutena luoda yhteyksiä muihin maaseudun kehittämisestä kiinnostuneisiin opiskelijoihin ja kehittää tieteiden välistä yhteistyötä.”

Tämä Rural Studies -opiskelijan lausuma kuvaa osuvasti yhtä opiskelijoiden usein esiin nostamaa perustelua sille, miksi he ovat kiinnostuneet monitieteisistä maaseutuopinnoista (Uusitalo 2007: 23). Samalla kommentti ilmentää hyvin sitä tarkoitusta ja tehtävää, joka Rural Studies -verkostolle on alusta lähtien ajateltu.

Monitieteisten Rural Studies yliopisto-opintojen synnyssä on kyse sosiaalisen innovaation kehityksestä. Se on ytimeltään verkostoitumistarina, jossa idea yliopistollisesta maaseutuopetuksesta yhdistyy Suomessa laajempaan, 1980-luvulta voimistuneeseen kerrontaan maaseudun ja maaseutututkimuksen uudistumisesta ja uudistamisen tarpeesta.

Maaseudun uusi aika -lehti, Maaseudun uusi aika -yhdistys, Maaseutu PD -ohjelma, Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä (YTR) ja Rural Studies -yliopistoverkosto ovat tämän ajattelun konkretisointumia ja muutoksen ilmiuotoja Suomessa. Niillä on paljon yhteistä. Verkostojen solmiutumista kannattavien tekojen takana ja liepeillä on tutkijoita, kehittäjiä ja virkamiehiä omine ajatuksineen, intresseineen ja identiteetteineen. Kunkin persoonan omat

taustat ja motiivit jäävät yleistetyissä kuvauksissa kuitenkin yleensä huomiotta.

Olen eri yhteyksissä tarkastellut maaseutualan verkottumista ja kirjannut sosiaalisen muistimme tueksi joitakin lähihistorian vaiheita (esim. MUA 3/1999 ja 2/2001). Läheisesti mukana olleet ovat kuvanneet Rural Studies -verkoston syntyä ja alun kehitystä teoksessa Rural Studies -verkosto innovatiivisena kumppanuutena (Hyyryläinen & Uusitalo 2007). Seuraavassa kuvailen alan verkottumista myös henkilökohtaisen kokemuksen tasolla. Tämä on tarina minän verkottumisesta laajemman muutoksen meihin.

Rural Studies saa suunnan ja työntekijät

Lähden liikkeelle siitä, miten itse tulin maaseudun kehittämisen verkostoihin. Todennäköisyys suuntautua maaseutukysymyksiin oli kohdallani erittäin pieni. Ennen yliopisto-opintojani en tiedostanut maaseutua yhteiskunnallisena kysymyksenä. Maaseutu oli mielikuva, pääasiassa menneiden sukupolvien ja luonnon tila, jossa piipahdin silloin tällöin. Näyttää monien yhteensattumien summalta, että yleensä tulin kudotuksi mukaan. Painotan ilmaisua tulla kudotuksi ja tarkoitan sillä tunteieni henkilöiden aktiivista ja tarkoituksellista tapaa poimia ihmisiä uusille sosiaalisille kentille. Tällaisia kutojamestareita voin omalta kohdalta mainita heti kaksi: professorit Lauri Hautamäki ja Hannu Katajamäki.

Verkostoja kudotaan tehtäväkeskeisesti ja jouhevasti yli rajojen. Verkostot kietoutuvat luovasti

uusien ideoiden ympärille. Parhaimmillaan niiden dynaamisuus koskettaa ihmisten omia motiiveja. Ne hyödyntävät ihmisten henkisiä voimavaroja herkemällä ja siten myös tehokkaammalla tavalla kuin hierarkkiset organisaatiot. Verkostoja pitää koossa yhteinen tehtävä, mutta ne edellyttävät myös sosiaalista liimaa, jota voi kutsua luottamukseksi.

Verkostojen vastavuoroisuudessa jaetaan luottamusta, jollaista edellä mainitut kutojat aikanaan osoittivat minua kohtaan. Maaseutututkijan urani lähtölaukaus oli Lauri Hautamäen kysymys: ”Miksi et tutkisi kyläläisten luovuutta?” Tuohon aikaan, 1980-luvun alussa, opiskelijoiden vietteleminen maaseututeeman pariin oli hyvin satunnaista. En tiedä, miksi luottamus kohdistui minuun. Ilmeisesti olin tehnyt vaikutuksen opettajani.

Yhteiskuntatieteellinen maaseutuopetus oli vuosituuhannen vaihteeseen asti hajanaista, pääasiassa yksittäisiä kursseja eri oppiaineissa. Aiheeseen ei voinut Suomen yliopistoissa laajemmin perusopintojen kautta perehtyä. Mutta olisiko maaseutuopinnoille kysyntää, jos meillä olisi järjestelmällistä tarjontaa?

Henkilökohtainen uudistuminen

Omalla kohdalla tärkeä ammatillinen uudelleensuuntautuminen tapahtui vuonna 2000. Pystyn paikantamaan tilanteen Cumulus Mikkelin ravintola Huviretkeen. Olimme sopineet esimieheni, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus Mikkelin yksikön johtajan Pirjo Siiskosen kanssa sinne eräänlaisen kehityskeskustelun. Olin työskennellyt Mikkelin erikoistutkijana elokuusta 1996 lähtien, mutta mietin vuosituuhannen vaihteessa kriittisesti omaa ammatillista identiteettiäni ja tulevaisuuttani akateemisessa yhteisössä. Kyse ei ollut varsinaisesta kriisistä, vaan halusin saada omaan työhön uutta haastetta.

Noihin aikoihin yksikössämme kehiteltiin ajatusta monitieteisestä ja verkostomaisesti toimivasta ekoyliopistokonseptista. Se perustui ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestäväen kehityksen ajatukseen, jonka sisältö voitaisiin kiteyttää iskusanoihin luomu, maaseutu ja osuustoiminta. Meillä oli vakaa pyrkimys tutkimuksen, kehittämisen ja

täydennyskoulutuksen lisäksi päästä toimijaksi yliopisto-opetuksessa. Koska se ei kuitenkaan ollut erillislaitokselle perinteisin muodoin mahdollista, mietimme yhdessä uusia ratkaisuja.

Pirjo Siiskonen oli aidosti innostunut ja sitoutunut luonnonmukaiseen tuotantoon liittyvän Eco Studies -opetuksen käynnistämisestä. Myös maaseutualan opetuksen käynnistämistä oli tunnusteltu, olihan siitä saatu jonkin verran kokemusta Maaseutu PD -koulutuksen myötä. Pirjo oli tehnyt Ekoyliopiston mahdollisista toiminnoista esiselvityksen ESR-rahoituksella keväällä 2000, minkä tuloksena syntyi hahmotelma myös Rural Studies -verkoston perustamisesta. Aloitteen saama vastaanotto alueellisten rahoittajien puolella ei alussa ollut kovin rohkaiseva. Pirjo oli käynyt asiasta alustavia neuvotteluja rahoittajien kanssa ja hän tulkitisi tilannetta niin, että Eco Studies -opetuksella olisi yhteiskuntatieteellistä maaseutuopetusta paremmat mahdollisuudet päästä vauhtiin.

Aluetieteilijälle maaseutututkimus tuntui kuitenkin läheisemmältä. Teinkin esimiehelleni tuossa tilanteessa ehdotuksen, jossa ajatus oman työtehtävän uudistamisesta yhdistyisi maaseutuopetuksen visioon. Ehdotin työnjakoa, jossa minä ottaisin vastuulleni Rural Studies -aloitteen. Pirjo voisi jatkaa Eco Studies -kokonaisuuden ja luomun edistämistä. Näin sovittiin. Rural Studies antaisi työhöni uutta haastetta ja selkeän tavoitteen. Cumuluksesta ajatukseni suuntautuivat siis uuteen retkeen. Noin vuoden kuluttua tuosta keskustelusta minut nimettiin Rural Studies -verkostosta vastaavaksi tutkimusjohtajaksi Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskuksen Mikkelin toimintayksikköön. Toimin siinä tehtävässä vuoteen 2009 asti.

Yhteiskunnallinen uudistuminen

Suomalainen yhteiskunta oli 1990-luvun alussa murroskohdassa. Maaseutututkijoiden yhteistyö kehittyi vauhdilla. Olin ehtinyt muutaman vuoden aikana luomaan hyvän kontaktiverkoston muun muassa maaseutututkijataapaamisten kautta ja toiminnut Maaseudun uusi aika -lehden päätoimittajana vuosina 1998–2000. Näiden verkostojen kautta olivat syntyneet myös yhteydet uusiin valtakunnallisen tason instituutioihin, kuten poikkihallinnolliseen

maaseutupolitiikan yhteistyöryhmään (YTR).

Kolmannen maaseutupoliittisen kokonaisohjelman 2001–2004 valmistelu oli YTR:n koordinoimana vuonna 2000 täydessä käynnissä. Kuuluin ohjelmaa valmistelemaan koordinaatioryhmään. Kirjoitin muiden ryhmän jäsenten lailla osia ohjelmaan, tekstini liittyivät toisaalta laajan ja suppean maaseutupolitiikan käsitteisiin ja toisaalta osaamisen kehittämistä koskeviin ehdotuksiin. Ohjelmavalmistelua ohjasti Eero Uusitalo. Kokonaisohjelmassa linjattiin keskeiset toimenpiteet myös maaseutualan opetukseen liittyen. Ohjelman toimenpide numero 35 kuului seuraavasti:

Tulisi käynnistää 2001–2002 verkostoyliopisto-mallilla Rural Studies -koulutusohjelma, jossa voi suorittaa maaseutumais-
terin tutkinnon. (OPM, YTR, korkeakoulut). (Maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2000: 77.)

Ohjelman lanseerauksen myötä Rural Studies sai valtakunnallisen oikeutuksen. Tuohon toimenpiteeseen liittyen voitiin hakea YTR:n kehittämishankerahoitusta. Vuodelle 2001 saatu rahoitus mahdollistikin verkoston huolellisen suunnittelun. Hankkeen päätoimiseksi projektipäälliköksi valittiin helmikuussa Päivi Pylkkänen. Oleellinen osa hanketta oli valmistella hyvä rahoitushakemus Itä-Suomessa toteutettavaan Euroopan sosiaalirahaston ESR-ohjelmaan.

Neuvotteluasetelma ESR-rahoituksen saamiseksi oli vaikea. Hankesuunnitelmassa piti perustella muun muassa sitä, mitä hyötyä valtakunnallisesta yliopisto-opetuksesta olisi Itä-Suomelle? Mikä merkitys maaseutuopinnoilla olisi aluekehityksen kannalta? Meiltä kysyttiin: eikö yliopisto-opetuksen kehittäminen ole valtion ja yliopistojen vastuulla? Argumenttimme eivät alussa vakuuttaneet valmistelevia virkamiehiä Mikkeliissä. Välilliset hyödyt, pitkän tähtäimen vaikuttavuus tai alueellisen osaamiskeskittymän vahvistaminen eivät puhutelleet rahoituksen portinvartijoita. Koska näimme EU-rahoituksen lähes ainoana mahdollisuutena, laitoimme peliin koko akateemisen mielikuvituksemme oikeiden argumenttien löytämiseksi. Verkoston rakentamisen alkuvaiheen riittävä rahoitus oli erittäin tärkeää, huonosti valmistellulla strategialla verkostoa ei saataisi liikkeelle.

Lopulta Itä-Suomen lääninhallitus myönsi kol-

mivuotisen (2001–2003) rahoituksen hankkeelle. EU-rahoituksen myötä prosessiin tuli myös piirteitä, joita ei perinteisesti yhdistetty yliopistollisen perusopetuksen valmisteluun. Yhtenä esimerkkinä voi mainita opintojaksojen toteuttamisesta järjestetyn avoimen tarjouskilpailun. Omalla tavallaan kilpailutuskin edisti verkoston rakentumista, prosessi tuli läpinäkyväksi ja avoimeksi kaikkien hakukkaiden osallistua.

Verkottuvat ja verkottajat kohtaavat

Uudessa tehtävässä toimiminen oli innostavaa ja opettavaista. Minusta oli tullut kutoja, verkostojen solmiutumisen aktiivinen edistäjä. Tehtävässä sai visioita, suunnitella ja tehdä yhteistyötä. Tehtävän ympärille alkoi Mikkeliissä rakentua hyvä tiimi, johon kuului alussa Päivi Pylkkänen ja vähän myöhemmin siihen liittyivät Vesa Rouhiainen ja Eeva Uusitalo. Tavoitteena oli rakentaa monitieteinen opintotarjonta maaseutualasta kiinnostuneille opiskelijoille ja näin haravoida aiempaa järjestelmällisemmin lahjakkaita opiskelijoita maaseutututkimuksen ja kehittämisen verkostoihin.

Mukaan piti saada avaintoimijaryhmät eli maaseutuopetuksesta kiinnostuneet opettajat ja heidän työnantajansa eli yliopistot. Lisäksi oli luotava yhteydet opetusministeriöön, jolla oli vielä tuolloin suora ohjaussuhde yliopistoihin. Käytännössä tämä tarkoitti jalkatyötä, kiertämistä, kokouksia ja neuvotteluja. Pääsääntöisesti palaute oli myönteistä, aloite sai kannatusta.

Yhdeksi keskeiseksi sidosryhmäksi mielsimme myös opiskelijat. Heille tehtiin heti alussa kysyntä-kartoitus, koska halusimme tietää kiinnostavatko yliopistolliset maaseutuopinnot. Kyselyn tuloksena noin 70 prosenttia vastaajista ilmoitti kiinnostuksensa maaseutuopintoihin, jos opintokokonaisuus olisi tarjolla (n=349). Seija Hyvärinen (2001) kartoitti olemassa olevan opintotarjonnan koko maasta. Nämä molemmat taustaselvitykset loivat tiedollista pohjaa verkoston luomiselle mutta rakensivat myös tärkeitä kontakteja sidosryhmiin. Opiskelijoita rekrytoitiin myös ideointiryhmiin ideoimaan ja kommentoimaan alustavia suunnitelmia.

Ajatus yhteiskuntatieteellisestä painottuneesta

maaseutuopintojen kokonaisuudesta alkoi hahmottua linkki, kontakti ja sitoutuminen kerrallaan. Mukana oli alusta asti aktiivisten avainhenkilöiden, professorien ja yliopisto-opettajien ryhmä. Yhteisen pöydän ääreen strategisia linjauksia pohittimaan se kokoontui ensimmäisen kerran Mikkeliin, Tertin kartanoon 1.–2. helmikuuta 2002. Hyvän keskustelun ja perusteellisen vaihtoehtojen punninnan jälkeen sovittiin yhdessä ohjelman käynnistämisestä.

Visio Rural Studies -verkostosta ja monitieteisestä opetuskokonaisuudesta realisoitui virallisesti kesäkuussa 2002 seitsemän yliopiston rehtoreiden ja hallintopäälliköiden allekirjoittaessa verkostopimuksen. Verkoston johtokunta järjestäytyi ensimmäisessä kokouksessaan Vaasassa 22.8., jossa johtokunnan puheenjohtajaksi valittiin tutkimusjohtaja Hannu Katajamäki Vaasan yliopistosta ja varapuheenjohtajaksi professori Klaus Helkama Helsingin yliopistosta. Kokouspöytäkirjan mukaan uusi puheenjohtaja kertoi ”tarttuvansa tehtävään motivoituneena ja vakuuttuneena monitieteisen maaseutuopetuksen merkityksestä”.

Opiskelijahaku avattiin syksyllä ja opetus käynnistyi johdanto-opintojaksolla kenttäkurssina Juvala marraskuussa 2002. Ohjelman asemasta käytävät neuvottelut jatkuivat käynnistymisen jälkeenkin. Esimerkiksi opetusministeriössä 12.1.2003 pidettyä kokouksesta laatimani muistion perusteella keskustelu opetusneuvos Anita Lehikoisen kanssa oli myönteinen ja hän totesi ministeriön haluavan ”edistää verkostomaisten maisteriohjelmien toteuttamista ja yliopistojen yhteistyötä”.

Opetuksen uudistuminen niukkuuden ajassa

Rural Studies -verkosto on koko 11-vuotisen historiansa aikana pyrkinyt toisaalta sopeutumaan toimintaympäristön muutoksiin mutta toisaalta myös reagoimaan muutoksiin uudistavasti – ainakin omasta mielestään. Verkosto on tähän mennessä tarjonnut noin 400 yliopisto-opiskelijalle kosketuksen maaseutututkimukseen ja maaseudun kehittämiseen. Opiskelijoita on tullut kymmenestä Suomen yliopistosta ja kaikkiaan noin 70 eri oppiaineesta. Vuosittain opintokokonaisuutta suoritta-

maan on hyväksytty 25–40 opiskelijaa. Opintoja on kautta vuosien suoritettu vaihtelevasti ja motivaatio maaseutuopintoihin vaihtelee myös yksilökohtaisesti. Kiinnostava piirre maaseutuopinnoissa on se, että historian aikana vain 13,8 prosenttia opiskelijoista on miehiä eli maaseutuopinnot kiinnostavat jostain syystä selvästi enemmän naisia (tiedot elokuun 2013 tilanteen mukaan).

Yleinen julkisen talouden niukkuus ja siihen liittyvät rakenteelliset uudistukset ovat viime vuosien aikana selvästi heikentäneet yliopistojen kiinnostusta verkostomaisiin toimintamalleihin. Yliopistojen hallinnossa on viety läpi suuria organisaatiouudistuksia, joiden seurauksena on sekä keskitetty että karsittu toimintoja. Toisaalta tämä on ollut odotettua, sillä resurssien niukentuessa vanhat organisaatiot reagoivat usein sisäisen uudelleenorganisoinnin kautta. Yliopistouudistuksessa yliopistojen valtiosuhde muutettiin ja niistä tuli julkisoikeudellisia laitoksia. Ministeriö ei myöskään enää puuttunut yliopistojen yhteistyöhön. Muutos heijastui kansallisiin yliopistoverkoston siten, että niiden jäsenyliopistot arvioivat yhteistyötä uudelleen kriittisesti.

Vuonna 2010 voimaan tulleen yliopistouudistuksen jälkimainingeissa kolme Rural Studies -verkoston jäsenyliopistoa (Lappi, Jyväskylä ja Tampere) päättivät jäädä pois yhteistyöasetelmasta. Kuopion ja Joensuun yliopistot yhdistyivät, ja verkosto sai uudeksi jäseneksi Itä-Suomen yliopiston. Yliopistouudistuksen konkreettinen seuraus oli verkostosopimuksen uusiminen. Uuden sopimuksen myötä siirryttiin jäsenmaksuihin perustuvaan yliopistojen omarahoitumalliin. Jäsenmaksun suuruudeksi verkoston johtoryhmä päätti 8 000 euroa.

Myös Helsingin yliopisto arvioi yliopistouudistuksen jälkeen kriittisesti roolinsa kaikissa verkostoissa, joissa se oli mukana. Sisäisessä evaluoinnissa Rural Studies arvioitiin kuitenkin toimivaksi konseptiksi, jolla nähtiin myös tulevaisuutta. Toisenlainen lopputulos olisi tehnyt verkoston koordinaattorina toimivan Ruralia-instituutin aseman vaikeaksi ja koko verkoston tulevaisuuden epävarmaksi.

Valtiosuhteen muutoksesta huolimatta yliopistojen talous on riippuvainen pääasiakkaansa valtion taloudesta. Yliopistoissa varaudutaan niuk-

kuuden ajan jatkumiseen. Rahoitus ei kuitenkaan ole ainoa yliopistojen tulevista suurista haasteista. Vaikuttavin muutos ei välttämättä kohdistu tutkimukseen vaan yliopisto-opetukseen ja opetuksen toteuttamisen tapoihin. Digitaalisen yhteiskunnan kehittyminen tuo verkkojen kautta opiskelijoiden saataville asiantuntemusta, opintojaksoja ja kursseja kaikkialta maailmasta. Kilpailu opetuksen alalla kiristyy ja uusia opetuksellisia innovaatioita kehitellään maailmalla jatkuvasti. Tieteenalojen samoin kuin opiskelun ja työelämän väliset rajat tulevat huokoisemmiksi ja vapausasteet niiden ylittämiseen henkilökohtaisten opintosuunnitelmien kautta yleistyvät. Yliopistomaailman radikaaleimmat innovaatiot voivatkin olla juuri opetukseen liittyviä.

Rural Studies on tarjonnut minulle hienon mahdollisuuden henkilökohtaiseen ammatilliseen uudistumiseen. Parasta on ollut päästä yhteisiin oppimistilanteisiin innostuneiden opiskelijoiden kanssa. Mukaan on myös tullut uusia kutojia, luottamuksen jakajia. Rural Studies -verkoston johtoajatuksena on ollut luoda monitieteinen ja paikallisen kehittämisen konteksteista inspiraatiota hakeva oppimisympäristö, joka olisi houkutteleva myös tulevien opiskelijasukupolvien näkökulmasta. Verkostomaiset toimintamallit ovat myös

toimivia tapoja edistää maaseutua koskevan tutkimustiedon yhteiskunnallista käyttöä.

LÄHTEET

- Hyryläinen, Torsti & Eeva Uusitalo 2007. Rural Studies -verkosto innovatiivisena yliopistokumppanuutena. Toiminnan vuodet 2002–2007. Rural Studies -julkaisuja 1/2007. Rural Studies -koordinaatioyksikkö, Mikkeli. Saatavissa: <http://www.ruralstudies.fi/wp-content/uploads/2011/04/RS5vuotta.pdf>. [Viitattu 10.9.2013].
- Hyvärinen, Seija 2001. Maaseutuopinnot Suomen yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa. Julkaisuja 75. Helsingin yliopiston Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, Mikkeli.
- Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2000. Ihmisten maaseutu – tahdon maaseutupoliittikka. Maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma vuosille 2001–2004. Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmä, 3/2000.
- Uusitalo, Eeva 2007. Rural Studies -opinnot opiskelijoiden kokemana uutuutena. Teoksessa: Hyryläinen, Torsti & Eeva Uusitalo (toim.). Rural Studies -verkosto innovatiivisena yliopistokumppanuutena. Toiminnan vuodet 2002–2007. Rural Studies -julkaisuja 1/2007. Rural Studies -koordinaatioyksikkö, Mikkeli. 21–25.

HANNU KOMULAINEN
Rovasti, Juankoski

Ovatko papit hävinneet maaseudulta?

Aikuistuin kylmän maatilana kasvattina Nilsin Ahmapurolla. Kylä ja 25 maatilaa nousivat 1950-luvulla Kymi-yhtiöltä pakkolunastettuun korpeen 30 km kirkonkylästä. Tehtiin tiet, rakennettiin saunat, asuinrakennukset ja navetat sekä 40 vuotta toiminut koulu. Kylä elää edelleen, mutta siellä on vain

viisi toimivaa tilaa, ja kuitenkin peltoa ja lehmii tuplasti 50 vuoden takaiseen nähden. Kylällä pappia näki alkuvuosikymmeninä ristiäisissä, kinkeille sekä joskus seuroissa ja niin sanotuissa maakirkoissa koululla. Itse olen tehnyt työtä pappina maaseudulla Pohjois-Savossa yli 40 vuotta. Seurakuntapapin tehtävien lisäksi olen voinut nähdä